

SUOMENRUOTSAIEN VIITTOMAKIELI ELINTILAA SAAMASSA

Karin Hoyer, Monica Londen ja Jan-Ola Östman, toim., *Teckenspråk: sociala och historiska perspektiv*. Nordica Helsingiensia 6. Teckenspråksstudier 2. Nordica. Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet.

Helsingin yliopiston pohjoismaisten kielten ja pohjoismaisen kirjallisuuden laitos Nordica alkoi vuonna 2003 Jan-Ola Östmanin aloitteesta panostaa suomenruotsalaisen viittomakielen tutkimiseen ja sen aseman edistämiseen. Kohdeyleisöön kuului alusta asti tutkijoiden lisäksi koko asianomainen kieliyhteisö, joka ottikin asian omakseen. Tämän kieliyhteisön jäseniä on kenties 150–200.

Jo kolmannet viittomakielen päivät (Nordicas teckenspråksdagar) järjestettiin 24.11.2006. Käsillä oleva kirja sisältää tämän tapaamisen yhdeksän esitelmää. Useimmat ovat tieteellisiä, muutamia enemmän elämäkerrallisia, esimerkiksi Brita Edlundin selostus siitä, miten hänen kahden kuurona syntyneen poikansa piti käydä koulua Ruotsissa ja miten heistä lopulta tuli hyvin integroituneita Ruotsin kansalaisia. Edlundin kertomuksesta ilmenee, kuinka vaikeaa kuurouden toteaminen pienellä lapsella on – siinäkin tapauksessa että perheessä jo on yksi kuurona syntynyt lapsi.

Kristina Svartholm on Tukholman yliopiston professori, alanaan ruotsi toisena kieleinä (R2) kuuroille. Hänen selontekonsa tämän aineen opetuskäytännöistä ja -historiasta on mielenkiintoinen ja monella tapaa relevantti meikäläisellekin viittomakielen opetuksen didaktiikan kehittämiseksi. Ruotsalainen viittomakieli sai virallisen kielen statuksen 1981. Vuonna 1983 tarkastettiin Tukholman yliopistossa ensimmäinen ruotsalais-ta viittomakieltä käsittelevä väitöskirja, Brita

Bergmanin (allekirjoittaneen toimiessa vastaväittäjänä).

R2-opetuksen virallinen tavoite on toimiva kaksikielisyys siten, että viittomakieli on tunnustettu ensikieleksi. R2-metodiikan kehittäminen kontrastiiviselta pohjalta on tietenkin vaativa urakka. Oppilaista enemmän kuin puolet jättää koulun vähintään R2-arvosanalla ”hyväksytyt”. Ruotsiin syntyy vuosittain noin 60 kuuroa lasta, ja niistä peräti 85–90% saa nykyään kokleaimplantin eli sisäkorvaproteesin. Tämän korkean osuuden voi lähitulevaisuudessa ounastella vahvasti vaikuttavan sekä R2-opetukseen että koko kuurojen yhteisöön.

Monica Londen tekee selkoa suomenruotsalaisen viittomakielen opetusproblematikasta lähtien mm. siitä ikävästä tosiseikasta, ettei enää ole yhtään suomenruotsalaista kuurojen koulua. Hänkin nostaa esille alati heterogeenistuvan tilanteen, kun myös Suomessa kasvava määrä lapsia saa kokleaimplantin. Londen selostaa opetuksen nykytilannetta myös kielellisten oikeuksien näkökulmasta.

Kirjan painavimmat tieteelliset kontribuutiot ovat Johanna Meschin kynästä, kahden artikkelin muodossa. Mesch on suomalaislähtöinen, Ruotsissa väitellyt tutkija. Toisessa hän esittelee aiemmin tutkimaansa kuurosokeiden taktiilista viittomakieltä. Toisessa hän vertailee 300 viittoman edustumia suomalaisessa, ruotsalaisessa, hollantilaisessa ja britannialaisessa viittomakielessä. Vanhoista viittomista 26% on samoja ruotsalaisessa ja suomalaisessa viittomakielessä. Jos mukaan lasketaan identtisten lisäksi myös samantapaiset viittomat, yhtäpitävyys nousee yli 70 prosenttiin. Tämä luku on niin iso, että se jo indikoi kielisukulaisuutta, ajatus joka ei ole luonnoton ottaen huomioon, että suomalaisia kuuroja osallistui Ruotsissa kuurojen opetukseen jo 1800-luvun keskivaiheilla. He toivat varmaan leksikaalisiakin lainoja muka-

naan palatessaan Suomeen. Mesch ei kuitenkaan oikopäätä hyväksy sukulaisuushypoteesia, vaan huomauttaa myös vanhemman suomalaisen viittomisperinteen olemassa olostasamoin kuin kielistä riippumattoman ikonisuurden samanlaistavasta vaikutuksesta.

Päivi Rainò käsittelee mahdollisuuksia paikannimistöön ohjailuun suomalaisessa viittomakielessä (aihe joka ei suoranaisesti liity kirjan perusteemaan), lähinnä Kotimaisien kielten tutkimuskeskuksen viittomakielien toimikunnan työn näkökulmasta. Luonnollinen nimiviittomisto vaihtelee melkoisesti idiolekteittainkin, ja normitus on siksi hankalampaa kuin puhuttujen kielten kohdalla.

Birgitta Wallvik esittelee Suomen kuurojen yhteisön eräiden merkkihenkilöiden elämänvaiheita, muun muassa Carl Oscar Malmin. Vuonna 1826 syntynyt Malm lähetettiin Tukholman Manillakouluun (kuurojen kouluun) 1834, missä hän opiskeli vuoteen 1845. Jo seuraavana vuonna Malm palasi Suomeen perustaakseen Porvoon kuurojen koulun kohoten samalla Suomen kuurojen yhteisön perustajahahmoksi. (Reunahuomautuksena todettakoon, että Fors-

sell (2004: 139–150) on äskettäin julkaissut Malmin ja Runebergin kirjeenvaihdon vuosilta 1853–1857 otsikolla ”Samtal mellan dövstumlärares Oskar Malm och Runeberg”.)

Kirjan päätösluku on Jan-Ola Östmanin puheenvuoro Eduskunnan tilaisuudessa 7.12. 2005, missä käsiteltiin suomenruotsalaisten kuurojen kielellisiä oikeuksia. Östmanin teksti on erinomainen esimerkki siitä, miten yliopisto käytännössä voi toteuttaa kolmatta tehtäväänsä: tuomalla uutta tietoa päättäjille ja samalla tarjoten sitä koskettavan vetoavalla tavalla.

KIRJALLISUUTTA

Forssell, Pia (2004), toim. *Samlade skrifter av Johan Ludvig Runeberg*. Nittonde delen. Varia. Supplementband. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland 671. Helsingfors.

Fred Karlsson
Yleisen kielitieteen laitos
PL 9
00014 Helsingin yliopisto
fgk at ling dot helsinki dot fi